

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
Małgorzata Motylow

KAP.410.001.08.2022

Dominik Rozkrut
Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego
Aleja Niepodległości 208
00-608 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/22/001 Wykonanie budżetu państwa w 2021 r. w części 58 – Główny Urząd Statystyczny

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Główny Urząd Statystyczny, Aleja Niepodległości 208, 00-925 Warszawa (dalej: Urząd lub GUS).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dominik Rozkrut, Prezes Głównego Urzędu Statystycznego od dnia 8 czerwca 2016 r.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust.1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Administracji Publicznej
Kontrolerzy	<ul style="list-style-type: none">– Dorota Paszkiewicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KAP/20/2022 z 12.01.2022 r.– Łukasz Hertel, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KAP/25/2022 z 12.01.2022 r.

(akta kontroli str.1-5)

II. Cel i zakres kontroli

Cel kontroli	Celem kontroli było dokonanie oceny wykonania budżetu państwa na rok 2021, pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności działań podejmowanych przez dysponenta części budżetowej 58 – Główny Urząd Statystyczny oraz ocena wykonania planu finansowego GUS (dysponenta III stopnia ²).
Zakres kontroli	<p>Ocenię podlegały w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none">– realizacja wydatków budżetu państwa i budżetu środków europejskich, w tym rzeczowe efekty uzyskane w wyniku realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych,– sporządzenie rocznych sprawozdań budżetowych oraz sprawozdań za IV kwartał 2021 r. w zakresie operacji finansowych,– system kontroli zarządczej w zakresie prawidłowości sporządzania sprawozdań,– nadzór i kontrola sprawowane przez dysponenta części budżetu państwa w trybie art. 175 ust.1 i 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych³ (dalej: ufp), w tym:<ul style="list-style-type: none">a) nadzór nad wykonaniem planów finansowych podległych jednostek,b) nadzór nad wykorzystaniem i rozliczeniem dotacji wypłaconych z budżetu państwa w części 58 – Główny Urząd Statystyczny. <p>Ponadto przeprowadzono analizę porównawczą danych ujętych w rocznym sprawozdaniu Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych z wynikami roku ubiegłego.</p> <p>Podstawą sformułowania oceny wymienionych wyżej obszarów były ustalenia dokonane w wyniku następujących działań kontrolnych:</p> <ul style="list-style-type: none">– analizy realizacji wydatków budżetu państwa i budżetu środków europejskich, w tym efektów uzyskanych w wyniku wydatkowania środków,

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

² Dalej: Centrala GUS.

³ Dz. U. z 2021 r. poz. 305, ze zm.

- kontroli prawidłowości zmian budżetu dokonywanych w części 58 – Główny Urząd Statystyczny w trakcie roku budżetowego,
- kontroli prawidłowości zmian wynikających z podziału rezerw celowych,
- kontroli prawidłowości dokonanych blokad,
- kontroli przestrzegania ustalonych dla części 58 limitów wydatków, w tym limitów środków na wynagrodzenia,
- kontroli wykorzystania środków otrzymanych z rezerw celowych,
- szczegółowej analizy wybranej próby wydatków GUS (dysponenta III stopnia),
- kontroli prawidłowości udzielania i realizacji wybranych zamówień publicznych,
- analizy przyznania, wykorzystania i rozliczenia dotacji,
- analizy stanu zobowiązań,
- analizy prawidłowości sporządzenia wybranych sprawozdań,
- analizy stosowanych przez dysponenta procedur kontroli zarządczej dotyczących sporządzania sprawozdań,
- analizy stosowanych przez dysponenta instrumentów nadzoru nad wykonaniem budżetu państwa i budżetu środków europejskich przez podległe jednostki finansowane w ramach części 58 – Główny Urząd Statystyczny.

Do oceny wykonania budżetu państwa w części 58 – Główny Urząd Statystyczny wykorzystano również wyniki kontroli wykonania planu finansowego na 2021 r. Głównego Urzędu Statystycznego (dysponenta III stopnia).

Opis ustaleń kontrolnych przedstawiono w części IV. *Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej kontrolowanej działalności.*

III. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa w 2021 r. w części 58 – Główny Urząd Statystyczny.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

W toku wymienionych powyżej działań kontrolnych stwierdzono, że wydatki zostały poniesione z zachowaniem zasad gospodarowania środkami publicznymi określonymi w ustawie o finansach publicznych i aktach wykonawczych. Nie stwierdzono niecelowego i niegospodarnego wydatkowania środków publicznych. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie zaopiniowała łączne roczne sprawozdania budżetowe za 2021 r. oraz sprawozdania w zakresie operacji finansowych za IV kwartał 2021 r., które zostały sporządzone prawidłowo.

Sprawowane przez dysponenta części 58 nadzór i kontrola nad wykonaniem budżetu, o których mowa w art. 175 ust. 1 i 2 upf, były skuteczne.

IV. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częstkowej⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Dochody budżetowe

Opis stanu
faktycznego

W ustawie budżetowej⁶ dochody budżetu państwa w części 58 zostały zaplanowane w kwocie 1843,0 tys. zł. Zrealizowano dochody w wysokości 1647,3 tys. zł, tj. niższej o 10,6%, niż kwota planowana. Pochodziły one głównie z wpływów z tytułu:

- udostępniania danych statystycznych, interpretacji w zakresie klasyfikacji i nomenklatur, udostępniania baz i banków danych z rejestru REGON – 954,8 tys. zł,
- odszkodowań za uszkodzone i zniszczone mienie – 178,5 tys. zł,
- zwrotów wydatków za media – 141,5 tys. zł,
- wynajmu powierzchni biurowej i pomieszczeń – 132,5 tys. zł,
- przygotowywania informacji z rejestru TERYT zgodnie z ustawą o dostępie do informacji publicznej – 100,6 tys. zł.

Głównymi przyczynami niższego wykonania w 2021 roku dochodów były m.in.: niższe wpływy z realizacji usług z tytułu udostępniania baz i banków danych oraz danych statystycznych oraz sprzedaż mniejszej ilości publikacji statystycznych.

Wykonanie dochodów w 2021 roku w zakresie części 58 budżetu państwa w stosunku do wykonania w 2020 roku było niższe o 311,1 tys. zł (tj. o 15,9%). Głównymi przyczynami były m.in.: niższe wpływy z tytułu zwrotów z lat ubiegłych za media oraz niższe wpływy z tytułu najmu pomieszczeń biurowych.

Zrealizowane przez dysponenta III stopnia dochody w 2021 r. wyniosły 870,1 tys. zł i były niższe od planowanych o 12,1% (o 119,9 tys. zł). Niższa realizacja planu dochodów wynikała głównie z niższych wpływów z tytułu najmu powierzchni w budynku GUS z powodu rezygnacji jednego z kontrahentów z prowadzenia działalności, niższych wpływów z tytułu udostępniania danych statystycznych świadczonych odpłatnie podmiotom zewnętrznym oraz niższych wpływów z tytułu zwrotu wydatków poniesionych w latach poprzednich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej w związku ze znacznym ograniczeniem delegacji zagranicznych z powodu epidemii COVID-19.

⁴ W kontroli wykonania budżetu państwa w 2021 r. Najwyższa Izba Kontroli stosuje następujące oceny: pozytywna i negatywna. W przypadku gdy nie zostały spełnione kryteria ani dla oceny pozytywnej ani dla negatywnej stosuje się ocenę w formie opisowej.

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Ustawa budżetowa na rok 2021 z dnia 20 stycznia 2021 r. (Dz. U. poz. 190, ze zm.).

(akta kontroli str. 16-17, 23-26, 113-120, 367-369, 610-614, 710-714)

Na koniec 2021 r., według sprawozdania Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych, w części 58 wystąpiły należności pozostałe do zapłaty w kwocie 1639,9 tys. zł, w tym zaległości netto stanowiły kwotę 1381,7 tys. zł. W porównaniu z rokiem 2020, należności ogółem były wyższe o 163,5 tys. zł, a zaległości były wyższe o 928,9 tys. zł.

Na koniec 2021 r., według sprawozdania Rb-27, w GUS (dysponent III stopnia) wystąpiły należności pozostałe do zapłaty w wysokości 1247,56 tys. zł, w tym zaległości netto 1036,8 tys. zł. W porównaniu z rokiem 2020 należności ogółem były wyższe o 85,1 tys. zł (107%) a zaległości były wyższe o 874,4 tys. zł (638%).

Głównym powodem wzrostu zaległości były kary umowne (945 tys. zł) oraz naliczenie odsetek dotyczących spraw spornych, w tym powstałych w 2021 roku (62 tys. zł). W przypadku dwóch największych kwot kar umownych (886,5 tys. zł, tj. 93,8% zaległości ogółem) podjęto działania w celu wszczęcia postępowania sądowego przy udziale Prokuratury Generalnej RP.

W 2021 roku dysponenci III stopnia w ramach części 58 budżetu państwa podejmowali działania w celu odzyskania powstałych zaległości, m.in. poprzez wezwania do uregulowania należności, a w przypadku ich nieskuteczności kierowali sprawę do sądu w celu uzyskania m.in. tytułu egzekucyjnego.

Ponadto, w celu poprawy skuteczności windykacji zaległości oraz monitorowania efektów tej działalności wprowadzone zostało zarządzenie nr 22 Dyrektora Generalnego Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie procedur windykacji należności budżetowych w Głównym Urzędzie Statystycznym. Zgodnie z ww. zarządzeniem zorganizowano w Centrali GUS obieg dokumentów i informacji dotyczących należności oraz wprowadzono systematyczną kontrolę terminowości zapłaty należności Skarbu Państwa. Zgodnie z nią Wydział Finansowo-Księgowy ewidencjonuje w księgach rachunkowych wszystkie należności, przeprowadza ich weryfikację i sprawdza, czy należności zostały zapłacone w terminie. Komórka prawna GUS przekazuje do ww. wydziału informacje o aktualnym stanie spraw skierowanych na drogę postępowania sądowego do siódmego dnia miesiąca, następującego po każdym kolejnym kwartale. Wydział Finansowo-Księgowy dokonuje weryfikacji spraw spornych z zapisami w księgach rachunkowych, w celu sporządzenia kwartalnych sprawozdań o stanie należności.

W 2021 roku w części 58 oraz u dysponenta III stopnia – Centrali GUS nie miały miejsca umorzenia należności. W 2021 roku w dwóch przypadkach dokonano rozłożenia na raty należności w łącznej kwocie 3,3 tys. zł. Spłata rat następowała terminowo.

Na koniec 2021 r. jednostka nie posiadała należności przejętych od innego podmiotu.

W części 58 należności nie uległy przedawnieniu, nie wystąpiły również należności nieściągalne.

(akta kontroli str. 24-27, 51, 367-369, 617-619)

2. Wydatki

2.1 Wydatki budżetu państwa

Wydatki budżetu państwa na 2021 r. w części 58 zaplanowano w wysokości 726 148,1 tys. zł, a zrealizowano w kwocie 711 543,5 tys. zł, co stanowiło 98% planu po zmianach i 117,6% wykonania z roku 2020 (605 289,9 tys. zł)⁷.

W porównaniu do roku 2020 r. wydatki wzrosły głównie z powodu: realizacji większego zakresu prac w związku z przeprowadzeniem w 2021 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 (dalej: NSP 2021), opłat eksploatacyjnych dotyczących przekazanych nieruchomości w związku z likwidacją Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS, udziału pracowników od 2021 r. w Pracowniczych Planach Kapitałowych (PPK), wypłacenia w 2021 r. pracownikom dodatkowego wynagrodzenia rocznego w związku z realizacją spisów powszechnych.

Zrealizowane w 2021 r. wydatki GUS (dysponent III stopnia) wyniosły 119 800,5 tys. zł, co stanowiło 95,1% planu po zmianach (125 985,7 tys. zł). W porównaniu do roku 2020 zwiększyły się one o 7045,1 tys. zł, tj. o 6,2%.

Przyczynami niższego wykonania wydatków w zakresie dysponenta III stopnia były m. in.: niepełna obsada stanowisk kierowniczych w ramach wynagrodzeń „R”, nierozstrzygnięte nabory na nowe stanowiska pracy oraz rozstrzygnięcie postępowań o udzielenie zamówień publicznych na niższe kwoty niż pierwotnie szacowano.

(akta kontroli str. 23-26, 121-126, 610-624)

Wydatki na wynagrodzenia w części 58 w 2021 r. wyniosły 377 939,4 tys. zł i były wyższe od wydatków poniesionych w 2020 r. o 14 828,9 tys. zł (tj. o 4,1%). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na jednego pełnozatrudnionego w 2021 r. wynosiło 6058 zł⁸ i w porównaniu z przeciętnym wynagrodzeniem w 2020 r. (5689 zł) było wyższe o 369 zł, tj. o 6,5%.

Przeciętne zatrudnienie⁹ w 2021 r. w części 58 wyniosło 5199 osób i było o 120 osób niższe, niż w 2020 r. (5319 osób). Przeciętne zatrudnienie w grupie pracowników nieobjętych mnożnikowym systemem wynagradzania wynosiło 1541 osób (o 53 osoby mniej, niż w 2020 r.), a w grupie osób będących członkami korpusu służby cywilnej wynosiło 3657 osób (o 67 osób mniej niż w 2020 r.).

Dyrektor Generalna GUS wskazała, że zmniejszenie przeciętnego zatrudnienia w stosunku do roku ubiegłego spowodowane było zwiększającą się w ostatnich latach liczbą osób odchodzących z pracy do innych podmiotów gospodarki narodowej oferujących wyższe wynagrodzenia niż te, które może zaproponować Główny Urząd Statystyczny, jak również celowo prowadzoną polityką kadrową polegającą na niezatrudnianiu w miejsce osób odchodzących nowych pracowników. Obowiązki osób odchodzących powierzane są osobom już zatrudnionym. Na wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia miał wpływ: poziom przeciętnego zatrudnienia oraz wysokość środków na wynagrodzenia. Spadek zatrudnienia w 2021 roku w stosunku do roku poprzedniego o 2,3%, wpłynął na wysokość miesięcznego wynagrodzenia brutto, co przełożyło się na zwiększenie wskaźnika wzrostu miesięcznego wynagrodzenia na przełomie badanego okresu o 2,4 punktu procentowego.

Nie przekroczono limitów wydatków na wynagrodzenia oraz stanu zatrudnienia.

⁷ Według sprawozdania Rb-28 za 2021 r.

⁸ Według sprawozdania Rb-70, o zatrudnieniu i wynagrodzeniach.

⁹ Według sprawozdania Rb-70, w przeliczeniu na pełne etaty.

(akta kontroli str. 38-39, 370-371, 627-636)

W 2021 r. umowy zlecenia na wykonywanie zadań na rzecz GUS realizowało, w przeliczeniu na pełne etaty, łącznie 2631 osób, natomiast w 2020 r. zadania takie wykonywały 264 osoby. Wydatki na umowy zlecenia w 2021 r. wynosiły 11 559,4 tys. zł i były wyższe o 10 477,4 tys. zł, niż w 2020 r. (1082,0 tys. zł)¹⁰. Główną przyczyną wzrostu była większa liczba zawartych umów zlecenia z rachmistrzami zewnętrznymi, którzy przeprowadzali NSP 2021.

(akta kontroli str. 126, 627-632)

W budżecie państwa w części 58 zrealizowano wydatki majątkowe w kwocie 14 294 tys. zł, co stanowiło 67,8% planu po zmianach (21 092 tys. zł). W ramach pierwotnie zaplanowanej kwoty wydatków majątkowych (14 009 tys. zł) planowano realizację 32 zadań. W trakcie roku budżetowego zrezygnowano z siedmiu zadań¹¹, a wprowadzono 50 nowych zadań¹². Według planu finansowego po zmianach zaplanowano do realizacji 75 zadań, z czego 54 zadania zostały zrealizowane w pełnym zakresie, cztery zadania zrealizowano częściowo, a 17 zadań na łączną kwotę 6069 tys. zł pozostało niezrealizowanych.

W Centrali GUS zrealizowano wydatki majątkowe w kwocie 3363,7 tys. zł, co stanowiło 60,2% planu po zmianach (5592,6 tys. zł). W ramach pierwotnie zaplanowanej kwoty wydatków majątkowych (5007,0 tys. zł) planowano realizację sześciu zadań. W trakcie roku budżetowego zrezygnowano z dwóch zadań¹³ i wprowadzono dwa nowe¹⁴. Według planu finansowego po zmianach zaplanowano do realizacji sześć zadań, z czego cztery zadania zostały zrealizowane w pełnym zakresie, a dwóch zadań na łączną kwotę 2228,9 tys. zł niezrealizowano.

Analiza wydatków majątkowych w części 58 oraz Centrali GUS wykazała, że zmiany wprowadzane w planie finansowym dokonywane były w sposób celowy. Niższa realizacja wydatków majątkowych w stosunku do planu wynikała m.in.: z uzyskania korzystniejszych ofert cenowych niż pierwotnie zakładano oraz z braku możliwości wykonania pełnego zakresu zadań ze względu na sytuację epidemiologiczną (brakami podzespołów i komponentów na rynku).

Do ujęcia w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2021 nie wygasają z upływem roku budżetowego w cz. 58 zgłoszono 15¹⁵ zadań na łączną kwotę 6726,2 tys. zł. z powodu m.in.: unieważnienia wcześniejszych postępowań przetargowych oraz braków produktów na rynku motoryzacyjnym i informatycznym.

(akta kontroli str. 24-36, 52-67, 121-124, 400-12, 691-709, 770-772)

W 2021 r. w cz. 58 GUS nie były uruchamiane środki z rezerwy ogólnej. W 2021 r. w części 58 budżetu państwa, na podstawie decyzji Ministra Finansów zwiększono plan finansowy środkami z rezerw celowych na łączną kwotę 189 619,8 tys. zł (w tym: kwota 172 100,1 tys. zł dotyczyła środków pochodzących z rezerwy celowej budżetu państwa, a kwota 17 519,7 tys. zł dotyczyła środków pochodzących z rezerwy celowej budżetu środków europejskich). Wykonanie przedmiotowych

¹⁰ Dane dotyczą umów zleceń trwających 6 miesięcy lub dłużej lub powtarzanych nieprzerwanie przez ten okres.

¹¹ Łączna wartość zmniejszenia planu wydatków wynosiła 2753 tys. zł.

¹² Wartość wprowadzonych nowych zadań (8800 tys. zł) a łączna wartość zwiększenia planu wydatków majątkowych 1496 tys. zł.

¹³ Łączna wartość zmniejszenia planu wydatków wynosiła 2291,3 tys. zł.

¹⁴ Wartość wprowadzonych nowych zadań (2301,4 tys. zł) a łączna wartość zwiększenia planu wydatków majątkowych 868,5 tys. zł.

¹⁵ W § 6050 oraz § 6060.

wydatków wyniosło 148 982,2 tys. zł, tj. 97,0% planu po zmianach (153 639,1 tys. zł)¹⁶.

W Centrali GUS (dysponent III stopnia) wydatkowano 35 662,2 tys. zł, tj. 92,3% kwoty otrzymanej (38 620,1 tys. zł). Środki z rezerw przeznaczono głównie na zadanie pn.: „Termomodernizacja budynku Głównego Urzędu Statystycznego”, realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020¹⁷ oraz na sfinansowanie kosztów realizacji prac przygotowawczych i przeprowadzenie NSP 2021.

Szczegółowym badaniem objęto wydatkowanie środków u dysponenta cz. 58, przyznanych z poz. 60 rezerwy celowej, na kwotę 16 401,1 tys. zł (tj. 8,6% środków otrzymanych z rezerwy celowej) na realizację projektu pn. „Przygotowanie i przeprowadzenie Powszechnego Spisu Rolnego oraz Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań”. Środki te zostały wykorzystane zgodnie z celem.

(akta kontroli str. 42-44, 127-156, 755-759, 772-773, Płyta CD3, Płyta CD4)

Prezes GUS, na podstawie art. 177 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 3 pkt 2 ufp, w związku z nadmiarem środków - niezwłocznie po ustaleniu przesłanek - podjął pięć decyzji o blokowaniu wydatków na łączną kwotę 45 419,9 tys. zł (tj. 6,3% planu) w tym środków pochodzących z rezerw celowych na kwotę 35 980,8 tys. zł. Głównymi przyczynami niewykorzystania środków były m.in.: niższe koszty organizacji warsztatów, szkoleń i konferencji, które przeprowadzono w trybie zdalnym oraz zmniejszone koszty z tytułu podróży służbowych z powodu pandemii COVID-19.

Szczegółowym badaniem objęto decyzję Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 16 listopada 2021 r. o blokowaniu wydatków na kwotę 5146,6 tys. zł w ramach budżetu państwa oraz 1308,3 tys. zł w ramach budżetu środków europejskich (łącznie 6454,9 tys. zł, tj. 14,2% wartości dokonanych blokad). Głównymi przyczynami zablokowania ww. środków były m.in.: rezygnacja ze zlecenia części prac w ramach projektu w POPT 2014-2020, oszczędności powstałe w trakcie realizacji umowy na świadczenie nadzoru inwestorskiego nad wykonaniem robót w ramach projektu realizowanego z POliŚ 2014-2020 oraz z rozstrzygnięcia postępowań przetargowych na kwoty niższe niż pierwotnie szacowano.

(akta kontroli str. 715-729, Płyta CD4)

Kwota zobowiązań w części 58 budżetu państwa na koniec 2021 roku wyniosła 30 083,3 tys. zł, i była wyższa o 80,8% od kwoty zobowiązań na koniec 2020 r. (5774,2 tys. zł). Największy udział stanowiły zobowiązania z tytułu dodatkowego wynagrodzenia rocznego wraz z pochodnymi i PPK (27 708,7 tys. zł) oraz zobowiązania po zlikwidowanym Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS (dalej: CBiES GUS)¹⁸ (1438,5 tys. zł).

Zobowiązania wymagalne wystąpiły w kwocie 428,8 tys. zł i w całości dotyczyły dysponenta III stopnia - Centrali GUS. Przyczyną powstania zobowiązań wymagalnych było przejęcie przez dysponenta z dniem 31 grudnia 2021 r. zobowiązań po zlikwidowanym CBiES GUS. Protokół zdawczo-odbiorczy należności oraz zobowiązań został podpisany dopiero 25 stycznia 2022 r., w związku z powyższym uregulowanie przejętych zobowiązań wymagalnych na dzień 31 grudnia 2021 r. było niemożliwe. Środki na pokrycie zobowiązań zostały zabezpieczone w planie finansowym na 2022 rok. W Centrali GUS, została

¹⁶ Plan po zmianach uwzględniał decyzje w sprawie blokowania wydatków pochodzących z rezerw celowych w 2021 r.

¹⁷ Dalej: POliŚ 2014-2020.

¹⁸ Zgodnie z zarządzeniem nr 7 Prezesa GUS z dnia 25 sierpnia 2021 r. w sprawie likwidacji instytucji gospodarki budżetowej Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS.

dodatkowo utworzona rezerwa w kwocie 11,3 tys. zł na przyszłe zobowiązania z tytułu odsetek od nieterminowych płatności.

(akta kontroli str. 627-633)

W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2020 nie wygasają z upływem roku budżetowego¹⁹, w odniesieniu do części 58 ujęto wydatki w łącznej kwocie 447,7 tys. zł na realizację zadania pn.: „Zakup 80 zestawów komputerów all-in-one na potrzeby zapewnienia nagród w organizowanym przez Prezesa GUS konkursie na gminy o najwyższym wskaźniku w kanale samospisu z okazji PSR 2020”.

Wydatki te zostały wykorzystane w pełnej wysokości na realizację ww. zadania w styczniu 2021 r., tj. przed upływem terminu, o którym mowa w art. 21 ust. 6 ustawy z dnia 7 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania społeczno-gospodarczym skutkom COVID-19²⁰. W GUS prawidłowo prowadzono ewidencję środków przeniesionych do wydatkowania w 2021 r.

W 2021 r. w GUS wystąpiły wydatki, które nie wygasły z upływem roku budżetowego. Łączna kwota przedmiotowych wydatków w ramach części 58 budżetu państwa wynosiła 9984,9 tys. zł, z tego w ramach Centrali GUS 5194,5 tys. zł. Główną przyczyną niezrealizowania wydatków w 2021 r. było późne otrzymanie środków na ich realizację w wyniku nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2021²¹, co przełożyło się na zbyt krótki czas na ich wydatkowanie w 2021 r. Dodatkowo w związku z panującą sytuacją epidemiczną i związanym z nią brakiem na rynku odpowiednich podzespołów, elementów, niezbędnych maszyn, a także wydłużonym czasem oczekiwania na dostawy, nie było możliwe dokonanie zaplanowanych zakupów oraz ukończenie zadań remontowo-budowlanych w planowanych terminach.

Kwoty wydatków zgłoszone przez Prezesa GUS do Ministra Finansów, do ujęcia w wykazie wydatków budżetu państwa, które nie wygasają z upływem roku budżetowego nie obejmowały wydatków, o których mowa w art. 181 ust. 4 ufp.

(dowód: akta kontroli str. 52-67, 400-412, 691-709)

W wyniku nowelizacji ustawy budżetowej zaplanowano realizację 20 zadań (z tego jedno zadanie stanowi kontynuację zadania rozpoczętego w 2021 r., a 19 to zadania nowe, które w całości realizowane będą w 2022 r. na łączną kwotę 6148,4 tys. zł. Środki na realizację tych zadań w 2021 r. zostały ujęte w Załączniku Nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2021 nie wygasają z upływem roku budżetowego²².

W 2021 roku dysponent części 58 budżetu państwa nie przekazywał środków z budżetu państwa na podstawie nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2021 do państwowych funduszy celowych, agencji wykonawczych lub państwowych osób prawnych.

(dowód: akta kontroli str. 699)

W budżecie części 58 na 2021 r. zaplanowano środki w wysokości 76 841 tys. zł²³ z przeznaczeniem na przekazanie dotacji celowej dla gmin w związku z realizacją NSP 2021. Do gmin przekazano dotacje w łącznej kwocie 76 460,9 tys. zł, co

¹⁹ Dz. U. poz. 2422.

²⁰ Dz. U. poz. 1747.

²¹ Ustawa z dnia 1 października 2021 roku o zmianie ustawy budżetowej na rok 2021 (Dz. U. poz. 1900).

²² Dz.U. poz. 2407.

²³ § 2010 - Dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie (związkom gmin, związkom powiatowo-gminnym).

stanowiło 99,6% planu wydatków po zmianach. Powyższe środki zostały przeznaczone dla Gminnych Biur Spisowych (GBS) na zadania związane z realizacją na ich terenie NSP 2021²⁴, w tym m.in. na:

- weryfikację, aktualizację i uzupełnienie wykazu adresowo- mieszkaniowego przekazanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego;
- zapewnienie funkcjonowania gminnego biura spisowego;
- zorganizowanie naboru kandydatów na rachmistrzów spisowych;
- współpracę z właściwym miejscowo wojewódzkim biurem spisowym przy organizacji szkoleń kandydatów na rachmistrzów spisowych oraz przeprowadzeniu egzaminu testowego sprawdzającego wiedzę i przygotowanie kandydatów na rachmistrzów spisowych;
- monitorowanie czynności w ramach prac spisowych na terenie gminy przy wykorzystaniu systemu teleinformatycznego oraz przekazywanie wyników tego monitorowania zastępcy wojewódzkiego komisarza spisowego.

Do NSP 2021 utworzony został tzw. operat gminny - wykaz gmin znajdujących się na terenie poszczególnych województw. Na jego podstawie dokonany został podział kwotowy dotacji dla każdego województwa oddzielnie, który - wraz z propozycją pisma informującego do urzędów gmin - został przesłany do Dyrektorów urzędów statystycznych 1 lutego 2021 r. Według wyjaśnień Dyrektor Generalnej GUS, przedmiotowe pisma zostały terminowo, tj. do 20 lutego 2021 r., rozesłane przez urzędy statystyczne do gmin.

Ustalono, że dysponent części 58, za pośrednictwem pracowników urzędów statystycznych właściwych dla miejsc położenia każdej z gmin, sprawdzał na bieżąco poprawność wykonywania przez gminy zleconych zadań. Wykorzystanie udzielonych dotacji weryfikowano również poprzez analizę kwartalnych sprawozdań Rb-50²⁵.

Szczegółowe badanie dotacji w kwocie 12 654 tys. zł (tj. 16,5% łącznej kwoty dotacji)²⁶ wykazało, że środki te zostały terminowo przekazane gminom na podstawie zawartych umów, a realizacja celów udzielonej dotacji weryfikowana była na bieżąco. Sprawdzanie poprawności wykonywanych przez gminy zadań dokonywane było przez pracowników urzędu statystycznego właściwego dla miejsca położenia każdej z gmin. Na dotacje wykorzystano środki w łącznej wysokości 12 628,8 tys. zł, a pozostała kwota została terminowo zwrócona na rachunek budżetu państwa.

(akta kontroli str. 20-22, Płyta CD-4)

Szczegółowym badaniem objęto prawidłowość realizacji wydatków budżetu państwa dysponenta III stopnia w kwocie: 24 282,4 tys. zł (w tym wydatki bieżące w kwocie 20 192,4 tys. zł, wydatki majątkowe w kwocie 4087,5 zł oraz świadczenia na rzecz osób fizycznych w kwocie 2,4 tys. zł). Wydatki te stanowiły 3,4% wydatków w części 58 (711 543,5 tys. zł) i 20,2% wydatków dysponenta III stopnia (119 800,5 tys. zł). Doboru próby wydatków dokonano na podstawie wygenerowanych z systemu księgowego zapisów księgowych i odpowiadających im dowodów księgowych dotyczących pozapłatowych wydatków kontrolowanej jednostki. Próba wylosowana metodą monetarną (MUS – z prawdopodobieństwem proporcjonalnym do wartości) obejmowała 32 dowody księgowe na łączną kwotę – 20 289,8 tys. zł. Próba

²⁴ Wymienione w art. 24 ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 roku o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań (Dz. U. z 2021 r., poz. 1143).

²⁵ Rb-50 - Sprawozdanie o dotacjach / wydatkach związanych z wykonywaniem zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego ustawami.

²⁶ Według sprawozdania Rb-28 - 76 461 tys. zł.

wydatków dobranych celowo (wg osądu kontrolera) obejmowała osiem dowodów księgowych na łączną kwotę 3992,6 tys. zł.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że wydatków dokonano zgodnie z przepisami, planem finansowym oraz umowami, na zadania służące realizacji celów jednostki.

(akta kontroli str. 24-36, 418-606, 653-665, 685-690, Płyta CD-3)

Badaniem objęto również prawidłowość stosowania procedur realizacji zamówień publicznych określonych w ustawie z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych²⁷ w odniesieniu do jednego postępowania o zamówienie publiczne o łącznej wartości 1148,8 tys. zł (kwota wydatku w 2021 r. – 1148,8 tys. zł), które przeprowadzono na podstawie art. 275 pkt 1 upzp w trybie podstawowym z wyborem oferty najkorzystniejszej bez prowadzenia negocjacji²⁸, oraz cztery postępowania, o łącznej wartości 227,1 tys. zł (kwota wydatku w 2021 r. – 147,6 tys. zł), z których każde o wartości poniżej kwoty 130 tys. zł, bez zastosowania upzp²⁹, prowadzonych w oparciu o „Regulamin udzielania zamówień publicznych w GUS”³⁰ oraz jedno zamówienie antycovidowe o łącznej wartości 1,0 tys. zł (kwota wydatku w 2021 r. – 1,0 tys. zł)³¹.

Badanie wyboru trybu udzielania zamówienia publicznego, wyłączenia stosowania upzp, a także badanie w zakresie stosowania procedur określonych w upzp oraz w wewnętrznych regulacjach GUS nie wykazało nieprawidłowości.

W GUS został opracowany plan postępowań o udzielenie zamówień na 2021 rok³² (dalej: plan zamówień). Plan ten zawierał informacje określone w art. 23 ust. 3 upzp, został opublikowany na stronie Biuletynu Informacji Publicznej GUS 26 stycznia 2021 r., tj. w terminie określonym art. 23 ust. 1 upzp. Plan był czterokrotnie aktualizowany³³. Zamawiający przy ogłaszaniu planu postępowań o udzieleniu zamówień i jego aktualizacji stosował się do art. 23 ust. 1 upzp. Zgodnie z art. 82 ust. 1 i ust. 2 upzp w GUS sporządzono roczne sprawozdanie o udzielonych w 2021 r. zamówieniach i terminowo³⁴ przekazano je Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych.

(akta kontroli str. 418-606, Płyta CD-1, Płyta CD-2)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

²⁷ Dz. U z 2021 r. poz. 1129, ze zm.; dalej: upzp.

²⁸ „Wymiana wind z przebudową szybów w budynku „C” Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie przy al. Niepodległości 208 Etap I” Umowa nr 5/DB/TP/2021.

²⁹ Świadczenie usług ochrony nieruchomości GUS położonej w Jachrance. Umowa nr 6/DB/2021 z 26.02.2021 r. (Łączna wartość zamówienia 50, 1 tys. zł, kwota wydatku w 2021 r. – 28,4 tys. zł); Świadczenie usług telekomunikacyjnych w zakresie telefonii stacjonarnej przez operatora telekomunikacyjnego dla GUS z siedzibą pod adresem al. Niepodległości 208 w Warszawie. Umowa nr 35/DB/2021 z 2.09.2021 r. (Łączna wartość zamówienia 57,5 tys. zł, kwota wydatku w 2021 r. 2,2 tys. zł); Kompleksowa obsługa techniczna trzydniowej międzynarodowej Konferencji DGNIS połączonej ze spotkaniem ESSC w Warszawie w trybie hybrydowym w dniach 27-29 października 2021 r. dla 150 osób. Umowa nr 40/WM/2021 z 10.09.2021 r. (Łączna wartość zamówienia 28,9 tys. zł, kwota wydatku w 2021 r. – 28,9 tys. zł); Wykonanie audytu energetycznego oraz projektów wykonawczych: modernizacji węzła CO, schładzania powietrza przy centralach wentylacyjnych, budowy zespołu paneli fotowoltaicznych. Umowa na 1/DB/2021 z 19.03.2021 r. (Łączna wartość zamówienia 90,5 tys. zł, kwota wydatku w 2021 r. 88,1 tys. zł).

³⁰ Załącznik do zarządzenia nr 15 Dyrektora Generalnego GUS z 22 czerwca 2018 r., zmienionego zarządzeniami Dyrektora Generalnego GUS nr 20 z 17 marca 2020 r. i nr 60 z 27 sierpnia 2020 r., zwanego dalej: Regulaminem.

³¹ „Wykonanie dezynfekcji o przedłużonym działaniu metodą fumigacji (zamglawiania ULV) produktem biobójczym SMKA AWCK w pomieszczeniach biurowych”. Zakup na podstawie faktury. Zgoda Dyrektora Generalnego GUS na odstąpienie od stosowania Regulaminu udzielania zamówień publicznych w GUS, realizację zamówienia poza Planem zamówień publicznych oraz niezawieranie umowy i zakup na podstawie faktury.

³² W podziale na zamówienia, których wartość przekracza 130 tys. zł oraz zamówienia, których wartość nie przekracza 130 tys. zł.

³³ 6 maja, 19 lipca, 19 października oraz 3 grudnia 2021 r.

³⁴ 28 lutego 2022 r.

Opis stanu
faktycznego

2.2 Wydatki budżetu środków europejskich

Wydatki budżetu środków europejskich w części 58 zostały zrealizowane w wysokości 51 085,3 tys. zł, co stanowiło 96,5% planu po zmianach (52 926,7 tys. zł), w tym wydatki majątkowe w kwocie 35 069,8 tys. zł, tj. 99,9% planu po zmianach (35 075,9 tys. zł). Niepełne wykonanie wydatków wynikało z wydłużenia terminu realizacji części projektów oraz niepełnego wykorzystania środków na służbowe wyjazdy krajowe oraz szkolenia pracowników, w związku z mniejszą niż planowano ilością wyjazdów służbowych i szkoleń stacjonarnych. Było to spowodowane panującą sytuacją epidemiczną i związanymi z nią obostrzeniami. Ponadto Prezes GUS dokonał w cz. 58 blokady wydatków budżetu środków europejskich w łącznej kwocie 1548,5 tys. zł³⁵. Szczegółowy opis w pkt 2.1 niniejszego wystąpienia. W porównaniu do 2020 r. (39 580,8 tys. zł) wydatki budżetu środków europejskich w części 58 wzrosły o 11 504,5 tys. zł, tj. o 29,1%.

(akta kontroli str. 37,124,331, 384-395, 703-705)

Wydatki budżetu środków europejskich zostały poniesione m.in. na realizację:

- czterech projektów: „Otwarte dane plus”, „Przestrzenne dane statystyczne w systemie informatycznym państwa (PDS)”, „Kompleksowego Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji - KSZBI dla statystyki publicznej” oraz „Wrota Statystyki”, w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020,
- trzech projektów: „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej – ZSMSES”, „System monitorowania usług publicznych – wdrożenie SMUP” oraz „SUCCESSIBILITY - zapewnienie koordynacji rządowego programu Dostępność Plus”, w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020,
- projektu: „Termomodernizacja budynku GUS”, w ramach POIiŚ 2014-2020.

Zrealizowane w 2021 r. wydatki GUS (dysponenta III stopnia) wyniosły 41 857,9 tys. zł, co stanowiło 96,5% planu po zmianach (43 391,3 tys. zł). W porównaniu do roku 2020 (31 150,4 tys. zł) wydatki wzrosły o 10 707,5 tys. zł, tj. o 34,4%.

Wzrost wydatków budżetu środków europejskich spowodowany był sfinalizowaniem budowy systemu informatycznego „Przestrzenne Dane Statystyczne w Systemie Informacyjnym Państwa” oraz realizacją nowego projektu pn.: „SUCCESSIBILITY – zapewnienie koordynacji rządowego programu Dostępność plus”.

Szczegółowym badaniem objęto prawidłowość realizacji wydatków budżetu środków europejskich dysponenta III stopnia (Centrali GUS) w łącznej kwocie 13 404 tys. zł (w tym wydatki majątkowe 13 404 tys. zł), która stanowiła 32% wydatków dysponenta III stopnia (41 857,9 tys. zł). W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że wydatków dokonano zgodnie z przepisami, planem finansowym oraz umowami na zadania służące realizacji celów jednostki.

(akta kontroli str. 331, 384-395, 703-705, 753-754)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

³⁵ Ponadto decyzjami Prezesa GUS z 16 listopada 2021 r. (znak: GUS-DB01.3020.113.2021.1), 15 grudnia 2021 r. (znak: GUS-DB01.3020.113.2021.5) oraz z 23 grudnia 2021 r. (znak: GUS-DB01.3020.113.2021.8).

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa i budżetu środków europejskich w 2021 r. przez kontrolowaną jednostkę w zakresie wydatków.

Objęte kontrolą wydatki zostały poniesione w granicach planu finansowego, z zachowaniem zasad gospodarowania środkami publicznymi określonymi w ustawie o finansach publicznych oraz aktach wykonawczych.

OBSZAR

3. Sprawozdawczość

3.1 Sprawozdania

Opis stanu faktycznego

Kontrolą objęto prawidłowość sporządzania rocznych łącznych sprawozdań za 2021 r. przez dysponenta części 58 – Główny Urząd Statystyczny i sprawozdań jednostkowych GUS (dysponent III stopnia):

- o stanie środków na rachunkach bankowych państwowych jednostek budżetowych (Rb-23),
- z wykonania planu dochodów budżetowych (Rb-27),
- z wykonania planu wydatków budżetu państwa (Rb-28),
- z wykonania planu wydatków, które nie wygasły z upływem roku budżetowego (Rb-28NW),
- z wykonania planu wydatków budżetu państwa w zakresie programów realizowanych ze środków pochodzących z budżetu UE oraz niepodlegających zwrotowi środków z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie EFTA, z wyłączeniem wydatków na realizację Wspólnej Polityki Rolnej (Rb-28 Programy),
- z wykonania planu wydatków budżetu środków europejskich, z wyłączeniem wydatków na realizację Wspólnej Polityki Rolnej (Rb-28 UE),
- z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym (Rb-BZ1)

oraz sprawozdań w zakresie operacji finansowych za IV kwartał 2021 r. o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych (Rb-N) i o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji (Rb-Z).

Sprawozdania łączne zostały sporządzone przez dysponenta części 58 na podstawie sprawozdań jednostkowych (własnych i podległych jednostek). Kwoty wykazane w sprawozdaniach jednostkowych kontrolowanej jednostki (dysponent trzeciego stopnia) były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej. Stosowany system kontroli zarządczej zapewniał w sposób racjonalny prawidłowość sporządzania sprawozdań. Wyżej wymienione sprawozdania zostały sporządzone terminowo i prawidłowo pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym.

(akta kontroli str. 313-738-752,746, Płyta CD-4)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje pozytywnie sporządzone przez kontrolowaną jednostkę sprawozdania budżetowe.

Sprawozdania zostały sporządzone terminowo i prawidłowo, a kwoty wykazane w sprawozdaniach jednostkowych objętego kontrolą dysponenta III stopnia były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej.

V. Uwagi i wnioski

Wnioski i uwagi

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag i wniosków.

VI. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie³⁶ umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Warszawa, kwietnia 2022 r.

Wiceprezes
Najwyższa Izba Kontroli
Małgorzata Motylow

.....
podpis

³⁶ Najwyższa Izba Kontroli zwraca się z prośbą o zgłaszanie, w miarę możliwości, zastrzeżeń opatrzonych kwalifikowanym podpisem elektronicznym, na adres elektronicznej skrzynki podawczej (ePUAP) NIK lub na adres mailowy NIK wskazany w stopce na pierwszej stronie niniejszego wystąpienia. W przypadku zaś nadania pisma z zastrzeżeniami (pisma opatrzonego własnoręcznym podpisem) w placówce pocztowej operatora wyznaczonego, NIK zwraca się z prośbą o dodatkowe przekazanie skanu tych zastrzeżeń na ww. adres mailowy.

